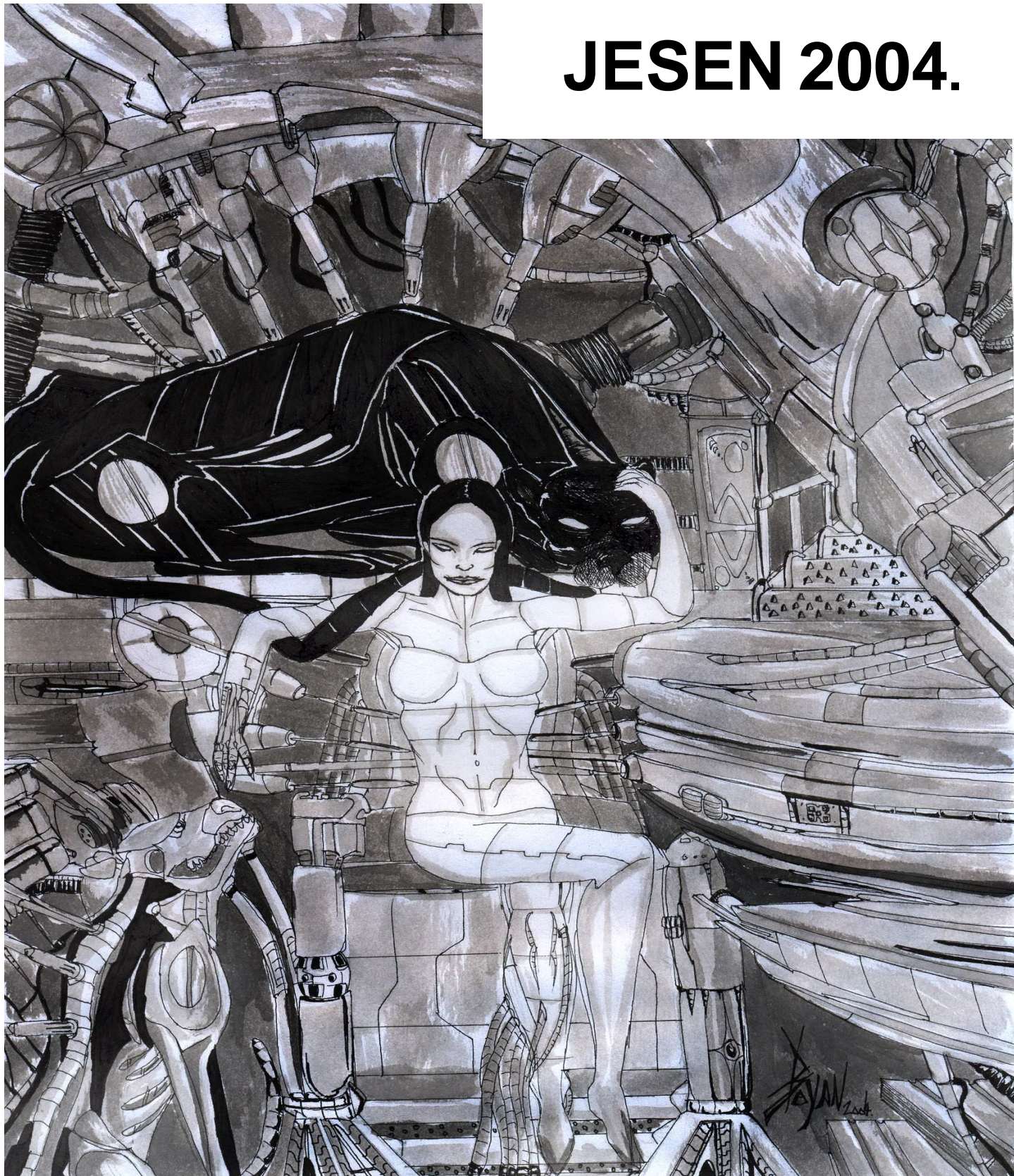

PANORAMA 77

JESEN 2004.

UVODNIK

Štovani štioče, ova promjenjiva hladno-vruća jesen donosi "Parseku" nove vrijedne autore. Naime, "Parsek" će, koliko je god to moguće, nastojati objavljivati razmjerno neafirmirane autore u alternaciji s onima poznatijima, kako bi se širio krug aktivnih spisatelja, ilustratora i drugih. Ponajprije, po prvi put objavljujemo jednu priču Riječanke Tereze Rukober, koja se u svojoj prototipskoj formi pojavila na literarnoj radionici elektroničkog fanzina NOSF. No, kao i priča Leona Zambona u prošlom broju, Terezin *Plavi* je pretrpio stanovite izmjene u tijeku priprema za "Parsek". S druge strane, naslovnicu je sačinio Bojan Peršić, koje je u prošlom broju ilustrirao spomenutu kratku pripovjest Leona Zambona. Nadalje, budući ljeto i rana jesen u Hrvatskoj baš ne obiluju organiziranim fandomskim zbivanjima, u ovom broju stoga donosimo izvješće s ovogodišnjeg Eurocona, koji je početkom kolovoza bio održan u bugarskom gradu Plovdivu. Nadalje, objavljujemo i filmsku recenziju, kao i nastavak priče o prapovijesti hrvatske znanstvene fantastike. Na posljetku, zaključno s ovim brojem zastajemo s pothvatom sačinjavanja Priručnika o (ne)pisanju znanstvene fantastike. Naime, od sljedećeg broja počinjemo s jednim opsežnijim projektom - bibliografijom hrvatske znanstvene fantastike do 1945. godine, i to zaslugom poznatog SF autora Živka Prodanovića. Istodobno, Aleksandar Žiljak - u svojstvu kourednika hrvatske antologije znanstvene fantastike - priprema bibliografiju priče za razdoblje od 1976.

do 2006. godine, koja uzgredno nastaje u postupku sastavljanja antologije. Stoga je za očekivati kako će i taj segment bibliografije naći svoje mjesto u budućim brojevima "Parseka". No, to nipošto ne znači kako je priručnik o (ne)pisanju zaključen - on ostaje živućim projektom koji će se i dalje dopunjavati!

***

Udruga SFera - kao što je poznato - ima nove prostore na zagrebačkoj Kajzerici. Kako bi se olakšalo snalaženje u prostoru onima koji imaju želju pohoditi Sferin novi nastan, objavljujemo shemu koja bi trebala pomoći novacima (i ponekom starom članu) neka nađu Udrugu na novoj adresi.

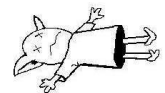
"Parsek" na webu:

<http://parsek.sfera.hr/>

Kontakt:

parsek@sfera.hr

B.Švel

KRATKE VIJESTI

Essekon 2004.

Osječka konvencija znanstvene fantastike održava se od 5. do 7. studenog u prostorijama poznate još poznate još kao "svatovska sala hotela Royal" (ulaz između Reiffeisen banke i očne optike). Ulaz stoji 10 kuna po danu, odnosno 20 kuna za vikend, besplatno za članove Gaie koji su platili godišnju članarinu. Više informacija na: <http://www.gaia.hr/forum>

Rikon 2004

Prema svemu sudeći, ovogodišnja riječka konvencija znanstvene fantastike ne će se održati. Šteta.

Istrakon 2005.

Nadolazeća istarska konvencija znanstvene fantastike održat će se u Pazinu - prema raspoloživim informacijama - između 11. i 13. ožujka. Natječaj za priče je već raspisan; tekst donosimo kako u prošlom, tako i u ovom broju.

Natječaj za sferakonske zbirke

Natječaj za zbirku koja će biti objavljena povodom Sferakon 2005. otvoren je do 12. prosinca ove godine; teme nisu ograničene. Natječaj za zbirku 2006. otvoren je do 12. prosinca 2005. godine, a teme moraju biti iz područja nadnaravnog horrorra. Priče slati na adresu:

Darko Vrbanić (za zbirku)

Siget 20 d

10020 Zagreb.

Hrvatski autori u inozemstvu

Znanstvena fantastika kreće iz Hrvatske na svoj pohod po u Europi. Zanimanje za hrvatski SF pokazao je njemački časopis "Nova", zaslugom - između ostalih - Michaela Iwoleita, urednika i nagrađivanog autora. "Nova" u petom broju tako donosi priču Marine Jadrejić i faktografski članak Aleksandra Žiljaka o hrvatskoj znanstvenoj fantastici:

Jednako tako, pokrenut je i pothvat međunarodnog časopisa na engleskom jeziku pod imenom "InterNova", koji bi za početak trebao uključivati priču Aleksandra Žiljaka *Koje je boje vjetar?*, odnosno *What Colour is the Wind?* Potankosti:

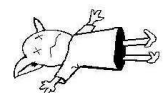
<http://www.nova-sf.de/index.shtm>

S druge strane, Aleksandar Žiljak je poduzeo proboj i u Dansku. Naime, danski časopis "Phantazm", donosi njegovu priču, minijaturu i esej:

<http://www.phantazm.dk/>

Antologija hrvatskog SF-a

Aleksandar Žiljak i Tomislav Šakić uređuju antologiju hrvatske znanstvene fantastike, čije izlaženje je predviđeno za Sferakon 2006. godine. Time će se zaokružiti trideset godina hrvatskog SF-a, naime od 1976. kad je bio pokrenut časopis "Sirius", odnosno osnovana udruga SFera. Kao uzgredni proizvod trebala bi nastati i bibliografija hrvatske znanstvenofantastične priče za isto to tridesetogodišnje razdoblje.

Terzeza Rukober dolazi iz Rijeke, po zanimanju je matematičarka i radi u nastavi. Dodajmo da je rođena 1974. godine i da ne voli pričati o sebi.

PLAVI

Piše: Tereza Rukober

Zovu ga Plavi. I kažu da je čudak.

Ali to kažu samo oni koji ga dobro poznaju. Jer Marko Dombrišek je na prvi pogled sasvim običan čovjek. Čak ga ni to što je kompjuterski programer ne čini previše posebnim.

Da ste ga jutros sreli na ulici, vidjeli biste da nosi plave traperice, svjetloplavu majicu i plave cipele, iako baš nisu u modi. Primijetili biste da je simpatičan i ne jako društven.

Kada ga ljudi upoznaju treba proći neko vrijeme da uoče da je s njim nešto čudno.

Jutros je Marko izašao iz svoje zgrade i krenuo prema stajalištu autobusa. Usput je kupio novine i stavio ih u svoju plavu torbu. Kada je stigao na posao prvo je otišao u kantu po kavu. "Žao mi je Marko, nemam više čistih plavih", rekla je konobarica i pružila mu bijelu šalicu. "Nema veze," odgovorio je Marko. Uzeo je šalicu ali nije provukao prste kroz ručkicu. Uhvatio ju je oprezno za rub i odnio za svoj stol u susjednoj prostoriji.

Otvorio je program na kojemu je radio sinoć i počeo pregledavati redove koda. Njegov mlađi kolega stigao je tek za petnaestak minuta.

"Karlo, opet kasniš", rekao je Marko ne dižući pogled sa ekrana.

"Zadržao sam se jučer u restoranu. Šteta što si otišao tako rano, društvo koje je ostalo bilo je zabavno."

"Ma, ne volim ja takve stvari."

Karlo je uključio svoje računalo i sjeo za stol. "Komentirali su tvoju odjeću. Bio si jedini u plavom odijelu."

Marko je slegao ramenima. "Tamnoplavom odijelu", ispravio je.

"Bar da si imao bijelu košulju."

"Gluposti! Pa gdje piše da moram doći u crnom odijelu i bijeloj košulji. Drugi puta ću doći u trenirci i napisati na čelo 'ovo je 21. stoljeće' ".

Karlu je to bilo vrlo smiješno. "Direktoru se ne bi svidjelo", rekao je. Ali onda je pitao ozbiljnijim tonom: "Volio bih znati zašto uvijek nosiš plavo. Jesi li praznovjeran, bojiš se uroka? Ili imaš nekakav zavjet?"

Marko se smješкао nervozno. "Rekao sam ti - ne bi povjerovao da ti kažem."

"Hajde reci, molim te, baš me zanima."

Marko se okrenuo na stolici s mješavinom bijesa i ironije u pogledu. "Ideš mi na živce. Reći ću ti, ali da se nisi usudio

pomisliti da te zafrkavam." Karlo se uozbiljio i klimao glavom.

"Začarala me je čarobnica i obećala da će mi dati milijun dolara ako nikada ne obučem ni ne obujem ništa što nije plave boje."

Karlo je blenuo u njega ne znajući da li da se smije ili pokuša ljutiti. "I jesi li dobio milijun?" pitao je polako.

"Jesam, ali sam sav novac potrošio na plavu odjeću."

Marko se okrenuo natrag prema svom računalu. Karlo mu je gledao u leđa nekoliko trenutaka a onda je dodao još jedno pitanje:

"Što bi se desilo da obučeš bijelu košulju?"

"Čarobnica bi se naljutila i natjerala me da joj vratim novac..." Marko više nije zvučao nervozno, ali daljnji razgovor nije imao smisla pa je i Karlo započeo posao.

***

Karlo nije imao pojma da je ova šala vrlo, vrlo blizu istini.

Ponekad bi ljudi, i to samo oni koji su Marka poznavali vrlo dugo, primijetili još nešto čudno osim boje koju nosi. Naime, Marko nije bio pametan dok je bio mlad. Sa šesnaest je uspio završiti osnovnu školu i otada je radio je na gradilištima. Bio je od onih ljudi koji se zadnji smiju vicevima i koji ne stižu pročitati titlove filmova. Jednog dana je na poslu ostao duže da dovrši čišćenje terena na kojemu je sutradan ekipa trebala postaviti temelje za novu zgradu. Bio je vrijedan i često je radio prekovremeno. Nije baš previše cijenio dodatni novac, ali znao je da on veseli njegovu tetu s kojom je živio. A i volio je raditi, osjećao se korisnim.

Zviždučući neku pjesmicu tovario je razbacane stare cigle na kolica i vozio ih do ceste, gdje bi ih istovario na kamion. Cigle su bile nepravilne, mrvile su se i ostavljale narančastu prašinu na rukavicama. Po ne znam koji puta toga dana složio ih je strpljivo na kolica i uhvatio ručkice. Ali kolica su odjednom postala neobično teška. Marko je podigao pogled i ugledao ljubičastog čovječuljka kako sjedi na hrpi cigli.

Nije izgledao opasno, ličio je na likove iz crtića. Okrugla, loptasta glava ljuljala se na sitnom tijelu, načinjenom od isprepletenih ljubičastih traka. Oči su bile sive loptice bez zjenica. Marko nije mogao odrediti kamo čovječuljak gleda, ali imao je osjećaj da ga promatra iznutra. Kao i u crtiću, Ljubičasti je progovorio razumljivim piskutavim glasom.

"Hej tupko, bil' ti htio biti pametan?"

Marko je blenuo u njega i trebalo mu je dosta vremena da se sabere dovoljno da može izgovoriti jedno jedino zbunjeno "da".

Ono što je uslijedilo za Marka je bilo samo trabunjanje o nanosondama i kvocijentima. Bio je navikao da ne razumije stvari koje drugi govore, pa nije postavljao pitanja. Ali uspio je shvatiti da ga Ljubičasti može učiniti pametnim.

Palo mu je na pamet da je stvorenje neka vrsta trgovca. "Da li se to plaća?" upitao je. "Hm", čovječuljak se zavrtio oko svoje osi i nasmijao vragolanski. "Koja ti je najdraža boja?", upitao je.

Marko je zurio u ljubičaste trake koje su se zapetljivale i otpetljivale. Inače je volio ljubičastu, ali stvor ga počeo plašiti, pa mu je ta boja trenutno bila antipatična. "Plava," odgovorio je bez puno razmišljanja.

"Onda ćemo se ovako pogoditi, slušaj!" Ljubičasti se umirio i govorio ozbiljnim

tonom. "Ubrizgat ću ti nanosonde koje će ti povećati inteligenciju. Ali programirat ću ih tako da eksplodiraju ako ikada obučeš ili obučeš nešto što nije plave boje. Znači, ako obučeš crvenu košulju postaješ ponovno dobri stari tupko."

Marko je bio previše zbunjen da bi ga smetalo što ga čovječuljak naziva tupkom. Promatrao ga je kako pruža svoju kratku ljubičastu ruku i upire jedan od mnogo prstiju u njegova prsa. "Skidaj tu košulju!"

"Zašto?"

"Jer je šarena pametnjakoviću."

Marko je razmišljao o tome da pokuša pobjeći. Ono što mu je stvor obećao bilo je nevjerojatno, ali i sama njegova pojava je bila takva. No ponuda je bila vrlo primamljiva pa je odlučio da se neće buniti i poslušno skinuo košulju. Ljubičasti je tražio da skine i rukavice i cipele. Za hlače i čarape je rekao da su u redu. "Imaš sreće da nosiš plave gaće." Marku nije bilo jasno kako je znao da ispod traperica ima plave gaće, ali nije ništa pitao. Jedna tanka ljubičasta cjevčica izrastala je iz čovječuljkove glave prema Markovom čelu. Osjetio je lagani ubod i zujanje u glavi. Nakon toga je osjetio da pada.

Kada se probudio glava ga je boljela, a u ustima je osjećao čudan metalni okus. Doživljaj sa čovječuljkom bio je potisnut u dno njegovog uma kao da je san. Sjedio je neko vrijeme na tlu i zurio u kolica sa ciglama. Dok je pokušavao ustati palo mu je na pamet nešto čega se do sada nije sjetio: da je prije kraja radnog vremena trebao zamoliti vozača da doveze kamion sa ceste na gradilište pa bi sada puno brže obavio posao. Zastao je na trenutak, začuđen logičnošću te misli. A onda je zaključio da će je sprovesti u

djelo sutra ujutro - sada mu je ionako bilo previše mučno da nastavi s poslom.

Dohvatio je košulju s poda i polako je navukao na sebe. No, dok ju je zakopčavao osjetio je da se glavobolja pojačava. Glava ga je odjednom tako boljela da je imao osjećaj da će eksplodirati. U panici, sjetio se sna i čovječuljkove su mu riječi proletjele umom. Počeo je brzo svlačiti košulju, trgajući gumbe i tkaninu.

Glavobolja je prestala u trenutku. Marko je sjeo na tlo i prestrašeno obuhvatio rukama koljena. Zurio je neko vrijeme u svoje noge u prašnim plavim čarapama, prisjećajući se sna i sumnjajući da je bio istinit. Onda je skupio hrabrosti da napravi eksperiment sa svojim smeđim cipelama. Dohvatio je jednu i oprezno je navukao na nogu. Pritisak u glavi se povećao i nestao je tek kada je skinuo cipelu. Pokušao je s drugom cipelom i s jednom rukavicom koja je ležala na tlu kraj njega. Svaki puta se dogodilo isto. Marko je zagrljio vlastita koljena i počeo plakati.

Nekoliko minuta kasnije, kada se malo smirio, sjetio se kamiona i vlastite ideje da ga se dovede bliže. S još jednom novom idejom u glavi, ustao je i onako bos potrčao preko zemlje do klupe na kojoj su radnici sjedili za vrijeme odmora. Dohvatio je novine koje su ostavili na tlu i pokušao čitati.

Marko je znao čitati, ali bio je spor i teško je shvaćao sadržaj. Ali sada su riječi koje je vidio u novinama oblikovale jasne slike u njegovom umu. Čitao je na glas - prvo polako kako je bio navikao, a onda sve brže i glasnije, izvikujući rečenice koje je s lakoćom razumijevao.

Sat vremena kasnije Marko je sjedio na klupi, bez košulje i cipela, promrzao ali sretan. Na krilu je držao novine koje je

pročitao od prve do zadnje stranice, prvi puta u životu.

Kada je krenuo kući sa cipelama i košuljom u rukama sjetio se da će teško teti objasniti zašto se vraća bos. No iznenadilo ga je kako je brzo došao do rješenja. Pronašao je oštri kamen i zarezao jednu cipelu - kada dođe kući zamolit će tetu da mu pronađe one prošlogodišnje koje su, na sreću, bile plave. Košulju je smočio u bačvi vode da objasni zašto ju je svukao. Naći će valjda kod kuće neku plavu. "Srećkoviću jedan," rekao je naglas sam sebi, "plava je najčešća boja za odjeću."

***

Kod kuće je otkrio da smije leći na plahtu bilo koje boje, ali da ona kojom se pokriva mora biti plava. Ružičasti ručnik nije izazivao glavobolju sve dok se nije ogrnuo njime. Dok tete nije bilo u blizini napunio je stroj za rublje bijelim rubljem i plahtama. Ubacio je unutra i jednu plavu majicu koja je puštala boju i za sat vremena bio opskrbljen plavim rubljem.

Drugo jutro su na gradilištu rukavice predstavljale problem. Nije pronašao plave pa je morao raditi bez njih. Ali oduševio je kolege s nekoliko korisnih ideja za obavljanje posla. "Hej, pa mi smo mislili da si ti glup", rekao je jedan od radnika. Marko je otkrio da se odlično zabavlja. Pred kraj radnog vremena uzeo je jedne rukavice, umočio ih u kantu plave boje i ostavio da suše za sutra.

Počeo je čitati sve što bi mu došlo pod ruku. Ubrzo je pronašao bolje plaćeni posao, stekao nove prijatelje i na radost svoje tete upisao večernju školu. Tijekom sljedeće dvije godine stekao je srednju stručnu spremu i nadimak "Plavi".

U večernjoj školi upoznao je Tamaru. "Zašto uvijek nosiš plavu boju?" pitala je. "Možda ću ti jednom objasniti." Bio je zaljubljen i sretan. Odlazili su na duge šetnje i u kino. Jednom mu je poklonila sivi pulover.

"Žao mi je, ali ne mogu ga nositi", rekao je.

"Nadala sam se da ćeš htjeti, zbog mene."

Bila je povrijeđena, ali nije se naljutila. Tjedan dana kasnije odvela ga je u svoj stan. Večerali su zajedno i zatim se mazili na kauču. Zaspali su zajedno. Bilo je prohladno, ona se probudila i pokrila ih oboje šarenom dekom.

Marko se probudio s vrištećom glavoboljom i bez daha. Izvukao se iz Tamarinog zagrljaja i otpuzao u kut sobe, jedva dišući. Tamara se prestrašila, grlila ga i ponovo pokušala pokriti kada se smirio. "Nemoj," rekao je, "mora biti plava."

Tamara je tražila da joj ispriča zašto ne podnosi niti jednu boju osim plave. U njenom zagrljaju u kutu sobe ispričao joj je o čovječuljku i pogodbi.

Izmakla se iz njegovog zagrljaja i gledala ga uvrijeđeno. "To je jako glupa šala. Zašto mi ne želiš reći istinu?"

"Rekao sam ti istinu."

Tamarin pogled govorio je da mu ne vjeruje niti riječi. Rekla je da ne želi biti s nekim tko nije iskren. Marko nije pokušao objasniti ni dokazati svoju priču. Bez riječi se obukao i otišao iz stana.

***

Nakon prekida s Tamarom Marko je prvi puta mrzio plavu boju. Zatvorio se u sobu i plakao, povrijeđen i razočaran. Po prvi puta se osjetio drugačijim i čudnim – osjećaj je bio

sličan kao dok je bio glup, ali razlika je bila u tome što je ovaj puta to bio njegov izbor.

Nakon nekoliko dana gledao je vedrije na svoj život i ekscentričnost koju je morao živjeti. Upisao je fakultet i postao uspješan programer. Živio je prilično normalan život, osim što je pazio kako se oblači i nosio sa sobom pokrivače kada bi trebao prespavati u hotelu ili kod rođaka. Kada bi išao kod brijača ili zubara ponio bi vlastiti ogrtač. Izbjegavao je vjenčanja i sprovode, a na sreću nije se nikada toliko razbolio da bi morao boraviti u bolnici. Ipak, nikada nije imao dublju vezu s djevojkom niti bliske prijatelje - nikome nije dozvolio da mu postane dovoljno blizak da bi morao objašnjavati razloge svojih navika.

***

Nekoliko dana koji su slijedili nakon razgovora o čarobnici Karlo nije htio pričati s njime. Sjedili su za susjednim stolovima i razmjenjivali tek tu i tamo koju riječ, pozdravili ili kratak dogovor o poslu.

Marko je nakon posla šetao gradom. Razmišljalo je o pokojnoj teti, o Tamari, o ljudima s kojima se mogao sprijatelжити ali je odlučio to ne učiniti. Bio je početak ljeta i u parkovima je bilo cvijeća. Otkrio je da mu godi šetati kroz zelenilo - izbjegavao je fontane i gredice s perunikama - u parkovima je bilo malo plave boje. Ponekada bi stavio dlan iznad očiju da ne vidi nebo.

Nije volio kupovati odjeću i obuću ali s vremena na vrijeme je i to trebalo učiniti. Jedne subote ušao je u dućan s cipelama, nervozan, kao prije svake takve kupovine. "Treba mi nešto lagano, za ljeto", rekao je prodavačici. "Samo neka bude plave boje."

Mlada žena je skinula nekoliko cipela s police. Nosila je plavu kutu i Marko je osjetio

kako mu je odbojna. Pokušao je ignorirati taj osjećaj.

"Evo ove su plave sa sivim detaljima. Imamo i u smeđoj kombinaciji. Sada su moderne kombinacije."

Marko je izgledao smiren, potiskujući iracionalan bijes prema prodavačici. "Meni trebaju potpuno plave."

"To ćete teže naći", nasmijala se prodavačica. Pogledala je u Markove stare cipele koje je imao na nogama. "Ali zašto malo ne promijenite stil, uostalom kombinacije su praktičnije?"

Smijala se i Marko se koncentrirao na njezino lice, pokušavajući zanemariti plavu kutu. Bila je mlada i privlačna, tamne kratke kose, sa nekoliko pjegica na licu. Podsjetila ga je na Tamaru. Zagledao joj se duboko u oči s nostalgijom i čežnjom.

"Što mislite o ovim cipelama? Meni se baš sviđaju." Pokazala je na policu, a zatim dohvatila jednu, u kombinaciji smeđe-tamnoplavo. "Zašto ne probate kako vam stoje?"

Uzeo je cipelu iz njene ruke i sjeo na klupicu. Polako je skinuo staru cipelu, namjestio svoju plavu čarapu, obuio i počeo vezati novu cipelu. Trenutak se nije ništa događalo. Osjećao je samo blagi stisak nove, još krute kože i miris gume. Ali onda je postao svjestan glavobolje. Plima stežućeg bola se pojačavala, ostavljajući ga bez daha.

"Jeste li dobro?" pitala je prodavačica.

Svukao je cipelu naglo, ne odvezavši je i hvatajući dah.

"Trebaju mi potpuno plave cipele!" rekao je još u grču, napola mumljajući. Prodavačica se sagnula da podigne cipelu i pogledala ga ispod oka, zabrinuto i

prestašeno. U trenutku je postao svjestan presijavajućeg sloja plave maskare na njenim trepavicama kojega zbog kuta svjetla nije ranije primijetio. Preplavila ga je odvratnost prema toj boji i mučnina je zamijenila glavobolju.

Za vrijeme dok se prodavačica popela na male ljestve i pronašla druge cipele, uspio se sabrati. "Evo, ovo su jedine potpuno plave koje imamo."

Stavila je par cipela na pod ispred njega. Bile su sasvim jednostavne, načinjene od meke tamnoplave kože. Vezice su bile također kožne i također plave. Osjetio je novi, lakši nalet mučnine. Polako je probao cipelu, stavljajući stare na pod i pažljivo vežući vezice. Osjećaj mučnine je ostao.

Cipele su bile udobne i kupio ih je. Prodavačica ih je stavila u vrećicu – nije htio kutiju. Bio je nekako čudno zahvalan što je vrećica bijela, s crvenim slovima. Nije smio prste provući kroz ručkice pa ju je uhvatio pri vrhu gužvujući najlon pod prstima. Mrzio je plavu boju.

***

Jednog popodneva pred kraj radnog vremena Marko je pio čaj iz crvene šalice i primijetio da ga Karlo promatra. Okrenuo se na stolici sa šalicom koju je držao obuhvativši je prstima.

"Ovako držiš samo šalice koje nisu plave," rekao je Karlo. "Primijetio sam i da samo plave olovke stavljaš u džep od košulje. I da su ti svi fascikli na stolu plavi. Je li to neka fobija – mislim da bi trebao otići k liječniku, potražiti stručnu pomoć."

Marko je osjetio polaganu navalu bijesa. Pokušao je odgovoriti što smirenije: "To se tebe ne tiče. Ostavi me na miru, može?"

"Ma htio bih ti nekako pomoći. Mislim da imaš dosta problema zbog te boje."

Marko je spustio šalicu na stol s treskom, jedva obuzdavajući nagon da je razbije. "Nemam nikakvih problema, otkuda ti takva ideja?"

Ipak, sav se tresao.

"Ako se ne ljutiš previše na mene, mogli bismo otići na piće?" pitao je Karlo.

***

"Znaš, prije sam uvijek bio drugačiji zato što sam bio glup", pričao je Marko. "Pa kada sam postao drugačiji zbog te proklete plave boje to mi nije toliko smetalo. Ali sada mi je dosadilo biti drugačiji. Želim živjeti normalan život."

Bio je na rubu odluke da prijatelju ispriča sve o čovječuljku i pogodbi, ali je odlučio ipak malo zaobići nevjerovatnu istinu.

"Bio sam podvrgnut medicinskom eksperimentu," rekao je. "Povećan mi je kvocijent inteligencije i ugrađena alergija na boje."

Karlo ga je gledao iznenađeno. "Tko ti je to učinio? "

"Ne znam. Nisu mi se više nikada javili."

"Pokušaj saznati, naći ih, možda ti mogu pomoći. Ili ih možeš tužiti ako ne budu htjeli?"

"Ne bi imalo smisla, pristao sam na pogodbu. Čak sam sam odabrao boju."

"Možeš li nekako poništiti to što su ti učinili?"

"Da, čim obučem nešto što nije plavo vratit ću se na staro. Ali opet ću biti, znaš, glup."

Karlo je razmišljao neko vrijeme. "Mogu li ti nekako pomoći?" pitao je. Marko je odmahnuo glavom.

"Da li bi živio to što nazivaš normalnim životom da si ostao glup?"

"Tada ne bih imao izbora. I ne bih niti znao što propuštam. To nije pošteno - drugi ljudi žive normalan život i ne moraju misliti na boje."

"Hej, tko je rekao da je život pošten. Ja mislim da si sretan jer si dobio priliku."

"Ali ja mrzim tu plavu boju. Mrzim je, gušim se kada je vidim."

"Zamisli što bi tek bilo da si odabrao crvenu boju," pitao je Karlo sa smiješkom.

Marko je stavio dlanove preko lica.

***

Tri dana kasnije Marko je sjedio u svojoj spavaćoj sobi, na krevetu prekrivenom plavom dekom. Nosio je plavu pidžamu a na tepihu su stajale plave papuče. Zidovi su bili bijeli, ormari narančasti a tepih šaren. Zurio je u svoj radni stol od žutog drveta. Sve što je Marko bio u stanju primijetiti bile su plava torba i jakna prebačena preko stolica. Ostale boje postajale su unutar njegovog pogleda neprimjetne, samo je plava stršala odbijajući svjetlost u gotovo bolnim valovima. Trebao je obući jednu od svojih plavih košulja, navući hlače i cipele te krenuti na posao. Ali znao je da nije u stanju to učiniti.

Svukao je gornji dio pidžame i bacio je na pod. Još je neko vrijeme sjedio na krevetu, nesposoban da se pomakne. Onda je otišao do ormara, vukući polako bose noge po tepihu. Pronašao je na dnu ladice staru žutu majicu. Bila je izbljedjela od starosti i imala na sebi nekoliko mrlja od žbuke, još od onda kada je

radio na gradilištu. Ipak je godilo gledati žutu boju.

Marko je odlučio: navukao je majicu preko glave i gotovo u istom trenutku osjetio bol i pritisak u glavi. U nekoliko sekundi koje su slijedile disati je postajalo sve teže, prostorija se počela vrtjeti oko njega. Panično je lovio dah i osjetio kako gubi svijest.

***

Probudio se zbunjen i slab. Vrtjelo mu se u glavi dok je pokušavao ustati s tepiha na kome je ležao. Slike i sjećanje kovitlale su mu se u umu ostavljajući ga bespomoćnim, bez sposobnosti da ih dovede u red.

Sjedio je na podu prepoznavajući svoju sobu i predmete. Nije prepoznavao svoje misli. Samo je jedna jedina bila dovoljno jasna da bi je mogao slijediti: "Mrzim plavu boju."

Zatekao je sam sebe kako promatra vlastite papuče s neodređenim osjećajem bijesa i mučnine. Dohvatio je jednu i upotrebljavajući svu preostalu snagu zamahnuo rukom i bacio je kroz prozor.

Taj čin ga je ispunio neobjašnjivim oduševljenjem. Legao je na pod, iscrpljen i sretan, pokušavajući sabrati misli koje su mu izmicale.

***

Kada se pojavio na poslu privukao je zbunjene i znatiželjne poglede svojih kolega. Osim što je djelovao umorno izgledao je neobično iz dva razloga: prvo, nosio je odjeću koja nije bila plava. Staru šarenu košulju koju je izvukao negdje iz ormara navukao je preko sivih hlača. Uobičajenu plavu torbu nije ni donio. Drugi razlog zbog kojega je izgledao čudno bio je izgubljen pogled. Otišao je ravno k direktoru i rekao da hoće lakši posao.

Poslali su ga liječniku. Mjesec je dana proveo u bolnici, na ispitivanjima, ali nije nađen nikakav vidljiv razlog naglog smanjenja inteligencije. Liječnicima je rekao da se ne sjeća što mu se dogodilo.

Kada je otpušten iz bolnice odlučeno je da će ostati u istom poduzeću, ali na radnom mjestu čistača. Marku to nije smetalo. Nosio je šarene košulje i na posao dolazio zviždučući. U kantini bi zatražio crvenu šalicu

za kavu i provukao prste kroz ručicu. Prošao bi kraj svog starog ureda i mahnuo Karlu, a zatim produžio prema spremištu.

"Jesi li sada sretniji?" pitao je Karlo jednog jutra.

"Ne znam, valjda jesam," odvratio je Marko, slegnuo ramenima i nasmiješio se.

SFMS priča: Pile , R'N'R

Ok, unaprijed se ispričavam što ove godine neću biti u prilici otići na posao. Izgleda da sam kod Oriona pogrešno skrenuo, pa sam zalutao ovamo. Ne bunim se, domorotkinje se lijepo brinu za mene. Mislim da ću ostati neko vrijeme. Još jednom se ispričavam. Vaš Djed Mraz.

Darko Suvin

SF je, dakle, literarni žanr čiji nužni i dostatni uvjeti su prisustvo i uzajamno djelovanje očuđenja i spoznaje, te čije glavno formalno sredstvo jest imaginativni okvir (koji je) alternativan autorovom empirijskom okruženju.

Kina vrte, Čubi recenzira

Bili neki filmovi, nešto sam odgledao, nešto nisam. Emmerichov Dan poslije sutra (kako su to naši krebilno preveli) sam preskočio. Dotičnog mi je gospodina pomalo dosta, vidi moj ondašnji osvrt na Dan nezavisnosti. Spiderman 2 Sama Raimija sam također preskočio. Prvi mi je bio cmizdrav i dosadan, drugi mi se nije ni dalo ići gledati. Imate recenzije oba filma u Futuri 122, koja se, gle čuda, pojavila!

ROBOTSKE ŽENE

Piše: Aleksandar Žiljak

Stepfordske supruge

Ima taj američki pisac, zove se Ira Levin. Moglo bi ga se okarakterizirati piscem trilera, ali hoće on ponekad zagaziti i u SF, barem za nežanrovsku publiku. Jedan njegov rani roman je antiutopijski *This Perfect Day*. Kad je pisao *The Boys From Brasil* (ekranizirao Franklin J. Schaffner 1978), kloniranje ljudi (konkretno Adolfa Hitlera) je još bilo itekakav SF. *Rosemary's Baby* je radio Polanski (nadam se da ste gledali), to je više horror. Ima on još romana, podosta ekraniziranog, da ne gnjavim.

Ovdje nas zanima njegov roman *The Stepford Wives* iz 1972, reakcija na feminizam i seksualnu revoluciju, koja je tad bila u punom jeku (tekla krv nevinih, kako to obično hoće biti u revolucijama). Ta je knjiga doživjela čak dvije ekranizacije. Prvu je snimio Bryan Forbes 1975. i nisam je imao prilike gledati. Forbes je na sceni od ranih šezdesetih i danas se o njemu malo govori, a i

najbolji su mu filmovi oni s početka karijere (npr. *King Rat*).

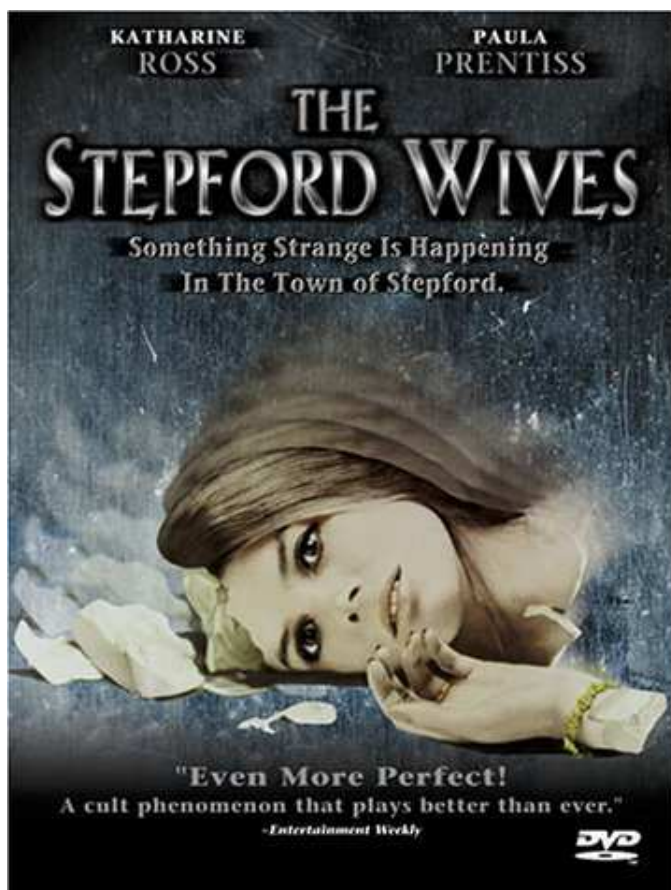
Ovdje nas zanima svježa verzija, koju potpisuje Frank "Yoda" Oz, općepoznat i priznat. Okupio je i dobru ekipu: Nicole Kidman, Matthew Broderick, Bette Midler, Glenn Close i Christopher Walken. Jasno, budžet nije bio u pitanju. I, što je postigao?

Pogledajmo prvo priču. Kidmanica je ugledna i bogata TV-producentica koja nakon katastrofalnog fijaska njenog novog *reality-showa* dobije nogu i slom živaca (tim redom). Matthew je njen uviđavni muž, koji je odvođi na odmor na selo, točnije u Stepford, ogradom ograđenu i naoružanim čuvarima čuvanu suburbijansku idilu za dobrostojeće. E, ali...

Kidmanica, koja nije glupa, odmah vidi da tu nešto nije u redu. Naime, sve su žene non-stop euforične i doslovno se kidaju da bi, uvijek uz smiješak kalibra 32 (nema tu boli me glava i PMS), udovoljile svojim muževima. Znate, vječno na usluzi, uzorne domaćice, čedno nasmijane dame izvan kreveta, raskalašene kurve u njemu, uvijek

besprijekorno dotjerane, ukratko, savršene žene kako ih vidi buržujka muška šovinistička svinja.

Muževi su, pak, gore rečene MŠS, predvođene Walkenom. Navikli da im se žene motaju oko nogu na pucketanje prstiju i da ih ni jedan trenutak ne ometaju u njihovim poslovima. Poput momačkih druženja uz

cigare, piće i infantilne igre u klubu.

Tako Kidmanica sve više i više ulazi u cijelu priču, da bi se onda polako otkrila strašna muška zavjera, kojoj i glavna junakinja zamalo padne žrtvom. Da vam otkrijem u čemu je stvar? Mogu. Nećete puno izgubiti. Svakoj je ženi, naime, ugrađen čip kojim se ona pretvara doslovno u robota. Doslovno, postoji čak i daljinski upravljač.

Oz je imao potencijalno zanimljiv predložak, koji se mogao koristiti za svašta, od satiričnog raščlanjivanja muško-ženskih odnosa u višim građanskim slojevima do čistog trilera. Ne znam kako je to riješio Levin

(vjerojatno trilerski), a ni Forbes. A što je napravio Oz?

Ukratko, zabrljao je. Film je reklamiran kao komedija, i ima potencijala. Ali, ima i jedan problem. Nije smiješan. Nije iskorišten ni potencijal trilera. A ne daj Bože da se primio toga kao ozbiljne drame, ili promišljene satire. Pa je onda muljao sve po malo. I što su onda *Stepfordske supruge*? Ni vino, ni voda, ni dobra bevanda. Pa vi gledajte, ako vam se daje. Nema baš nekog razloga.

Ja, robot

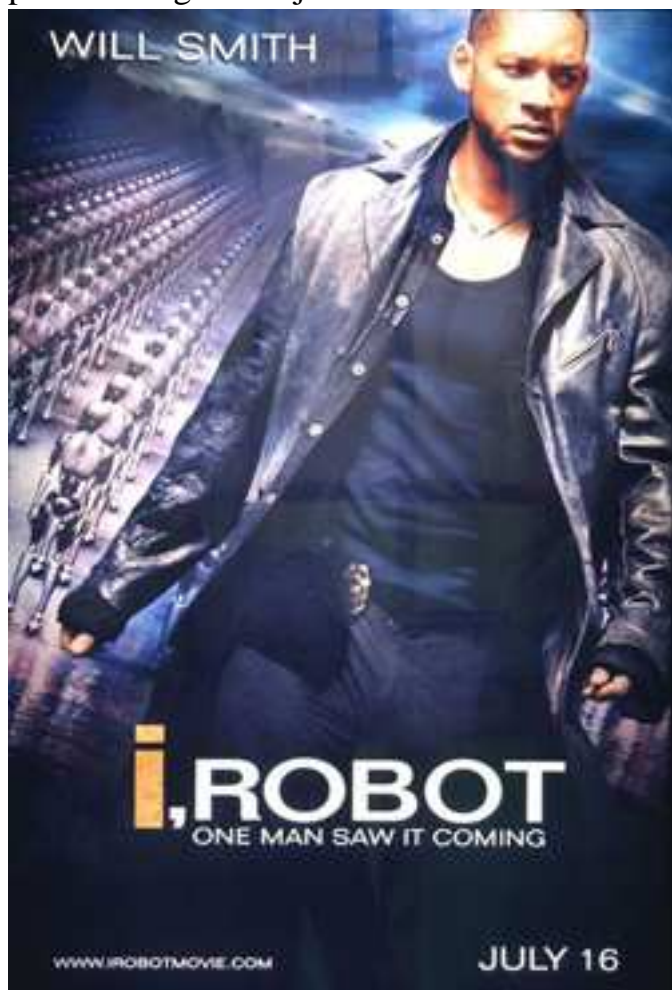
Alex Proyas je režiser poznat po dva filma. Jedan je zlosretna *Vrana* (Za zaboravne, na snimanju ustrijeljen Brandon Lee, glavni glumac, inače sin znamenitog Brucea. Dečki su snimali upucavanje u glavu s bojevom municijom!), drugi je izvrsni stvarnost-nije-ono-što-se-čini *Grad tame*, koji se pojavio nešto prije *Matrixa*, i vjerojatno bi ga se moglo smatrati čak i zanimljivijim i boljim. Iako smatram da je prvi *Matrix* prilično dobar i da ga treba odvojiti od ispraznih nastavaka.

Isaac Asimov je, pak, općepoznat.

Pa je bilo za očekivati da će *Ja, robot* po znamenitoj Asimovljevoj zbirci priča i u režiji Alexa Proyasa biti dobar film. A baš i nije. Priča ukratko?

Dakle, detektiv, koji inače mrzi robote (Liči na klišej iz onih filmova u kojima bijeli murjak mrzi crnce, pa ih do kraja filma nauči poštivati. Samo, to ovdje ne ide, jer glumi Will Smith, ali, očito, Hollywood će i crncu naći nekog crnju.), istražuje ubojstvo znamenitog stručnjaka za robotsku tehnologiju. Roboti su, uzgred rečeno, postali sastavni dio zapadne civilizacije. Inflacija hara. Dva piva u birtiji cca 45 dolara. Svijet je

ili nije u banani, to se baš jasno ne vidi, za razliku od nekih sličnih filmova koji nam ovdje padaju na pamet. Na tržište upravo trebaju izaći novi roboti, još savršeniji od prethodnih generacija.

Očito je da je ubojica robot nove serije, zvani Sonny, za koga detektiv i doktorica Calvin ustanovljavaju da može sam odlučiti hoće li ili ne poštovati Campbell-Asimovljeve zakone robotike (koji se, inače, na početku filma citiraju). Iako mi nikad nije bilo jasno kako se to robot ne može programirati da *krši* te zakone?

E sad, zašto je Sonny bacio dobrog profesora kroz prozor? I zašto roboti pokušavaju ubiti detektiva? I što se događa sa zastarjelim modelima robota? I kakva se zavjera tu valja? Što se to kuha? I s kojim ciljem?

Na prvi pogled, ovo izgleda obećavajuće. Ali, problema ima, i to podosta. Kao prvo, scenarij baš i nije bog-zna-što. U suštini, mi otkrivamo zavjeru, koju mrtvi profesor hoće spriječiti. A za to mu treba detektiv koji mrzi robote (zašto ih mrzi je priča za sebe, ne baš pametno smišljena) i ne vjeruje im. I kad se stvari raspletu i otkrije se da se valja robotska revolucija pod vodstvom glavnog kompjutera, sve postaje sasvim banalno i otrcano.

Problem su i likovi, bolje rečeno glumci. Podosta je to ravnodušno, blijedo, da ne kažemo nezainteresirano glumljeno. Will Smith je upravo u akcionim filmovima imao daleko boljih dana nego u *Ja, robot*, a to ide dotle da se čovjek mjestimično pita koji mu je vrag? Ponavlja se slučaj iz *Gospodara prstenova*, a to je da je kompjuterski generirani lik, ovdje je to robot Sonny, najbolje prikazan i najtopliji od svih. Jedina donekle upečatljiva scena je prizor njegova smaknuća u laboratoriju. Kasnije se i to iznevjeri, ne.

Damon Knight

Znanstvena fantastika je sve na što upremo i kažemo da je to.

ISTRAKON 2005.

Organizacijski odbor *Šeste istarske konvencije fantastike i SF-a*
“ISTRAKON 2005” raspisuje
NATJEČAJ ZA KRATKU SF&F PRIČU

1. Na natječaj se mogu slati samo **neobjavljene** SF ili fantasy priče, do 5 kartica dužine
 (do 9000 znakova, uključujući i razmake, ni znaka više), pisane na hrvatskom jeziku.
2. Tekst mora biti otipkan ili isprintan u jednom primjerku, na pisačem stroju ili PC-u, a obavezno je priložiti i disketu. Svaki autor može poslati najviše tri priče.
3. Natječaj je anonimn.
4. Rad mora biti obilježen šifrom. Rješenje šifre - puno ime i prezime, adresu i broj telefona, te eventualno e-mail adresu, treba priložiti u zasebnom i zatvorenom pismu.
5. Dodjeljuju se tri novčane nagrade:
  - Prva nagrada u iznosu od **1.500,00 kn**
  - Druga nagrada u iznosu od **800,00 kn**
  - Treća nagrada u iznosu od **500,00 kn.**
6. Ocjenjivački odbor zadržava pravo ne dodijeliti nagrade ako tekstovi ne zadovolje kvalitetom ili uvjetima.
7. Krajnji rok za slanje radova je **15. 01. 2005.** godine. Radovi se šalju poštom na adresu:

PUČKO OTVORENO UČILIŠTE U PAZINU (za Istrakon)
Šetalište Pazinske gimnazije 1
52000 P A Z I N
8. Nagrade će biti uručene u ožujku 2005. godine na *Šestoj istarskoj konvenciji fantastike i SF-a "ISTRAKON 2004"* u Pazinu.
9. Posebna nagrada dodijelit će se za priču koja najbolje obradi neku istarsku temu.
10. Ako prosudbena komisija veći broj pristiglih radova ocijeni iznimno kvalitetnima, odabrane priče objavit će se u zajedničkoj zbirki kratkih SF priča.

Nastavljamo priču o pretpovijesti hrvatskog fandoma. Nastavlja se dakle CROZBiFanHistorija, odnosno hrvatska povijest fandoma znanstvene beletristike i fantastike. To jest, fanovska povijest hrvatske znanstvene beletristike i fantastike. Zapravo povijest hrvatskog fandoma znanstvene beletristike i fantastike... Eh, Krsto je i dalje tu sa svojom pričom o ... tome.

KAKO VOJNA REZERVA ZBLIŽAVA ESEFIČARE

(ILI BAKA DRUGA)

Piše: Krsto A. Mažuranić

Ovo je subjektivna is-povijest pa mogu pisati zbrda-zdola kako mi što puhne u glavu a ne moram sistematski, po redu.

* * *

1. Vojni rok sam odgulio u poznoj dobi, *svukao* sam se u listopadu 1969. s navršenih 27 godina. Oženio sam se dva mjeseca poslije, točno na Svetoga Nikolu (nije baš slučajno da s njime okolo ide Krampus), a u veljači si našao posao na Zagrebačkom Aerodromu ("referent za opterećenje i balans aviona" ili *Loadsheet*). To mi baš nije bilo po volji (blesavo radno vrijeme 12 sati šljakaš 24 sata ne, i nakraj svijeta onkraj Nedođije, a moraš stalno izračunavati a meni računanje k'o volu plivanje prsnim stilom, ako izračunaš krivo avion padne, i sve to) pa sam si u travnju našao posao u Elki. Električni kabeli (*kabeli* a ne kablovi: u kablovima se voda nosi. Zamišljam si električni kabao: natočiš vode, uštekaš u struju i hopla! otkriješ toplu vodu). Posao iz snova: "referent za prihvata stranih gostiju", ili po naški *Public Relations*. Odeš sa šoferom Jožom koji vozi tvornički Mercedes na Aerodrom dočekati delegaciju iz

švedske tvornice - sve sami direktori - pa ih dovedeš k svojim direktorima, pa imaju poslovne pregovore, a tvoji su direktori *samoupravljački* lajbeki koji kuže nešto malo ruski i tri rijeci njemačkog pa im je tumač gospoda Alka koja ima staža pa poznaje terminologiju. (Šveđani govore engleski kao da su se tamo rodili.) Onda direktorsko društvo ide na poslovni ručak pa se gospoda Alka izmotava da ne može pa povedu mene a ja se čudim, ali samo dok ne počne ručak. A to ide ovako: pun stol kulinarskih kerefeka, što li ja znam, satarraš od vrganja s pohanim škampima, takve stvari. Pa taman zagrabilim vilicom i da je gurnem u usta, kad švedski direktor nešto kaže. Izgovori rečenicu, pa jede dalje. A ja to sad moram prevesti kako bi razumjeli moji direktori. Pa sad moj direktor odgovori, pa jede dalje. A ja moram prevesti kako bi švedski direktori saznali što je to rekao moj direktor. Svatko od njih svakih par minuta nešto kaže pa žvače i sluša, a ja brbljam kao hatevejev reporter kad je prijenos nogometne tekme. Red hrvatskog, pa red engleskog, pa obratno. Jasno, ne jedem ništa jer je nepristojno govoriti s punim ustima. A

kad je ručak gotov svi se razidu nažderani kao prasci a ja gladan ko pas, moram nekamo na burek (iz svoga džepa).

* * *

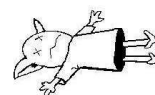
2. Sve to nema nikakve veze. A ima veze to, da sam si skinuo vojsku s grbače i pomislio oh divno, skinuo sam si vojsku s grbače. Jest, vraga! Pa mi je *rezervni raspored* u Karlovcu, a tamo mamlaz pardon kapetan Majstorović štreba za cin pa nas svaki čas zove na rezervnu vježbu. U nedjelju od rane zore do popodne. Jedina mi je utjeha što je vježba jednodnevna, pa me po *Pravilu službe* ne može ganjati da obrijem bradu. Posebno ga živcira što nemam brkove nego samo bradu! (Brkovi su OK, ali "brada ne ide uz petokraku na kapi". Moš' si mislit. Vidjeli smo to svi nedavno.) A kad je bila cjelotjedna vježba u gađanju u Slunju odolijevao sam pet dana brijanju jadikujući kako imam averziju od brijanja. Rezervni dečki su revali od smijeha kad me mamlaz pardon Majstorović

sav u sažalnoj sućuti pitao idem li k liječniku, ima li kakva lijeka mojoj averziji. Tek je neki pukovnik skužio da govorim o averziji a ne o alergiji pa me potjerao pod britvu. Zadnji dan, tik pred povratak doma. Veli, neće mi dati bukvicu dok se ne obrijem. Čista zloba. A kad sam došao doma kći (2 godine) me nije prepoznala onako golobradog. Tek kad sam progovorio. A onda se dijete prestravilo misleći da su mi odrezali dno lica...

* * *

3. Kakve to veze ima s esefom? Nema baš nikakve osim što sam se na tim vježbama zbližio s Vladimirom Sokolom. On nije imao bradu nego bujnu kosu do pola leda. Pa smo se s jedne vježbe vozili doma u mome Spačeku (njemu nešto nije štimalo sa Škomom) pa smo nadugačko otkrili zajednički interes za esef!

Lijepi pozdrav, **Dobri Dotepenec, Sanobor.**

SFMS priča: Zoran K., SMSF priča

Među asteroidima se skivam od potjere. Nisam se smio izlajati Darku i Tanji, oni su dio urote. Sada znam njihovu tajnu: VIPnet i CROnet su sponzori Sferakona!

Norman Spinrad

Znanstvena fantastika je bilo što što se objavi kao znanstvena fantastika.

Konvencionalni svjetovi: Eurocon 2004.

Izvješće "Parsekovog" uwebničara - u slobodno vrijeme convention junkija - o ovogodišnjoj europskoj konvenciji znanstvene fantastike, održanoj u bugarskom gradu Plovdivu od 5. do 8. kolovoza

IZLET U BUGARSKU

Piše: Dalibor Perković

Nakon svih očekivanja, pričanja, prognoza, nada i strahova, evropska konvencija znanstvene fantastike održana početkom kolovoza u Sindikalnom domu bugarskog grada Plovdiva pokazala se kao jedna sasvim prosječna SF konvencija; otprilike kao nešto između SFerakona i Istrakona - pet stotina posjetitelja, dva do tri paralelna programa, okrugli stol o stanju regionalnog SF-a, grupa starijih fanova koji se znaju s drugih konvencija i drže se zajedno, gomila mladarije koja mlati po Magicu, Warcraftu i srodnim igrama i, na kraju, jedna kongresna dvorana gdje se u jednom trenutku podijele nekakve nagrade. I ovdje se pokazalo istinitim da je konvencija zabavna onoliko koliko je zanimljiva ekipa koja je pohodi. Na žalost, ovdje smo bili hendikepirani činjenicom da Bugari puno bolje razumiju hrvatski nego Hrvati bugarski, tako da, dok su domaćini uz manje poteškoće brzo shvaćali što želimo reći, mi smo dosta često morali tražiti dodatna pojašnjenja ili moliti da se

rečeno ponovi na engleskom. Sad, nitko mi to nije rekao, a možda sam stekao i krivi dojam, ali moguće je da su zbog toga neki naši lokalni sugovornici smatrali da se prešeravamo. Tako smo, na kraju, najviše vremena proveli družeći se s Englezom, Švicarcem, dvoje Litvanaca i trojicom Srba. Najbrojniji stranci - Rusi i Ukrajinci - pomalo su se držali za sebe ili se s lakoćom sporazumijevali s domaćinima, dok smo se s Dancima nekako uspijevali promašiti. Ipak, dobra strana svake konvencije u stranom gradu i/ili stranoj zemlji je to što, u trenucima kad nema zanimljivih predavanja i ne možete naći nikoga za kavu, možete jednostavno otići - u razgledanje.

No, krenimo redom. Prvi kontakt s konvencijom ostvarili smo već na plovdivskom željezničkom kolodvoru; zbuđenost je počela kad su nam dvije djevojke u organizatorskim majicama na bugarsko-engleskom užurbano objasnile da su već svi došli i da se "još samo nas čeka" (iako

je moguće da se nešto informacija izgubilo u prijevodu). Kad su nam rekle da će na konvenciji biti 1000 stranaca i 5000 Bugara počelo je mahanje rukama i objašnjavanje, da bismo se na kraju složili s brojkama umanjenima za po jednu nulu. Zamišljeno češkanje po glavi nastavilo se prilikom svečanog otvorenja u sovjetskom stilu - drugarica u s naočalama i u bijeloj košulji odrješito je najavljivala izvođače, mahom iz plovdivske glazbene škole, koji su održali kulturno-umjetnički program u rasponu od Franza Liszta do bugarskih narodnih (kasnije su nam rekli da je čovjek zadužen za taj dio programa odustao dan prije konvencije tako da se otvaranje moralo improvizirati na brzinu; hej, odakle nam je to poznato?) - da bi sve skupa kulminiralo službenim tulumom prve večeri. Naime, ispalo je da je bugarski "tulum" (na engleski preveden kao "party") na hrvatskom ispao "standardna hotelska večera" - ljudi su posjedali za stolove, došli su konobari i dalje je krenulo normalnim tokom: hrana, piće razgovor, ali bez pretjeranog miješanja među stolovima (iako je to možda bio i dobar način međusobnog upoznavanja: posjedneš ljude za stol, ne daš im da mrdnu i onda su prisiljeni razgovarati). Večer smo popunili pričom o čemu već fanovi pričaju kad se nađu na SF konvencijama - o hrani, vremenu i lokalnim običajima.

Prvi *pravi* dan konvencije započeo je predavanjem "Political systems in the Diskworld" koje je uredno odrađeno, a koje spominjem zato jer smo se tu prvi put susreli se s fenomenom prevođenja koji će se kasnije pokazati kao bitan faktor. Naime, gotovo cjelokupni program konvencije održavao se s prijevodom na bugarski - najprije govornik kaže svoje na engleskom, a onda prevoditelj to ponovi na bugarskom. Ne treba ni reći kakve je to posljedice imalo na brzinu i

fleksibilnost izlaganja.

Usljedio je Dave Lally, blagajnik European Science Fiction Societyja, koji je održao žustru prezentaciju Worldcona 2005. u Glasgowu u najboljoj agitpropovskoj maniri tipa "samo vi dođite, a sve ostalo prepustite nama" (i kasnije je potrošio neko vrijeme nagovarajući na put u Škotsku čak i moju bolju polovicu, koja je SF fan otprilike kao što je Milan Bandić navijač Dinama - po službenoj dužnosti). Objasnio je kako su se mnogi bunili na odluku da se istočnim Evropljanima omogući znatno jeftiniji upad na Intersection '95. tako da toga neće biti '05. ali su zato dali sve od sebe kako bi ljudima pronašli najjeftiniji mogući prijevoz i smještaj. Inače, trenutna kotizacija iznosi nešto iznad 1000 kuna pa vi vidite.

Zapravo, moj prvi kontakt s Lallyjem se dogodio nešto prije predavanja, kad me u hodniku uhapsio kao "hrvatskog delegata" koji bi *trebao* sudjelovati na žiriranju za nagrade. Nešto kasnije sam shvatio da sistem daje novo značenje pojmu "žiriranje", ali u tom trenutku se zabavio spočitavanjem Lallyju da Irska na njegovoj majici ima jedan komadić viška, na što je skočio i krenuo mi vratiti naslađivanjem kako smo i mi Slovaci izgubili komad zemlje od Rusa i da ga nikad nećemo dobiti nazad. Nakon što sam mu skrenuo pažnju na pogrešku i njegovom izlaganju, rekao je "Aha, dobro, onda ovaj tu komad gdje su Bosanci prekinuli Hrvatsku na dva dijela". Odgovorio sam mu da u Neumu ionako živi 99% Hrvata koji su se htjeli pripojiti Hrvatskoj, ali ih mi nismo htjeli. Onda je prepucavanje trajalo još neko vrijeme.

Nakon ručka je slijedio okrugli stol o stanju u evropskom SF-u. Sad, svatko tko je bio na okruglim stolovima o stanju u *hrvatskom* SF-u možda će pomisliti da zna

kako je to izgledalo. Međutim, vara se. Dok na hrvatskim okruglim stolovima svi drve po istom već 20 godina i pritom se povremeno posvađaju, ovdje to nije bio slučaj: na ovom okruglom stolu svaki od sudionika (uključujući i mene) je najprije uzeo mikrofona, okupljenim SF fanovima rekao "Dobar dan, ja sam taj i taj i ja sam SF fan" i zatim ukratko iznio svoj slučaj, opisavši pritom i osobnu povijest bolesti. U drugom krugu svaki od nas je zamoljen reći nešto o stanju SF-a u svojoj zemlji. Tako smo doznali da u Švicarskoj nema SF-a, klubova ni fandoma, da je u Srbiji postalo pravilo da je zbog višegodišnje izolacije većina fanova istovremeno i piše, da Rusi progutaju svakog ukrajinskog autora koji se pokaže profitabilnim, da je u Italiji stanje vrlo loše. Jedino Danska, Rusija, donekle češka i, naravno, Velika Britanija odlučno kroče putem progresa i prosperiteta.

Bilo je zanimljivo kako je voditelj, inače bugarski SF pisac, odlučno prekidao sudionike kad bi zabrazdili u fandomske vode. To me je navelo na pomisao da je možda organizirao diskusiju kako bi na jednostavan način došao do informacija na kojem se tržištu vrijedi prodati, pogotovo što nakon dva sata, zahvaljujući velikom broju sudionika i prevođenju svake riječi na bugarski, nije ostalo ni minute vremena za diskusiju ili pitanja iz publike.

Ostatak dana je prošao u smišljanju i provođenju plana kako (ne) sudjelovati na žiriranju. Naime, postupak je trebao izgledati ovako: najprije se nominiraju autor i djelo iz pojedinog područja (književno djelo, ilustracija, časopis, fanzin), a onda onaj tko ga je nominirao obrazloži zašto bi baš taj netko trebao dobiti nagradu. Naravno, pošto je riječ o različitim državama i jezicima, postavlja se pitanje kako netko može ocijeniti nešto što

nije pročitao. Međutim, izgleda da se nitko oko toga nije zabrinjavao. Tako su se, kad sam ušao u prostoriju gdje se trebalo održati žiriranje, na stolu nalazili: dva mađarska romana, mađarski časopis, ukrajinski časopis, isprint bugarskog internet magazina i srpski fanzin, a novi kandidati su i dalje pristizali, naravno, sve na matičnim jezicima. Zbunjeno sam upitao Davea kako glasati za nešto što nisam pročitao, na što je on pročistio grlo, pogledao nekamo u stranu, promrmljao da onda za to možeš *ne* glasati, a zatim se krenuo pokušati sporazumjeti s Rusima (koji nisu znali engleski, kao ni Lally ruski) oko kandidature Moskve za Eurocon 2006. Kako je bilo očito da nisam upoznat s ijednim od kandidata za bilo koju kategoriju, izašao sam van što, doduše, ne objašnjava po kojim su kriterijima ostali glasali.

Just for the record: nagradu za najbolji fanzin odnio je beogradski "Emitor", a Beograđani su mi poslije objasnili kako: pri prvom glasanju rezultat je ispao 18:18 da bi se nakon naknadnog proučavanja pravila zaključilo da *svi prisutni u prostoriji*, a ne samo "delegati" (navodnici jer mi još uvijek nije jasno tko ih je delegirao - ja sam to postao tako što me je Dave Lally presreo na hodniku u rekao mi da sam delegat) imaju pravo glasa. U ponovljenom okršaju između "Emitora" i bugarskog *Shadowdancea* prevagu su odnijeli ruski glasovi tako da je konačni rezultat bio 29:22 za *Emitor*.

Predavanje/razgovor o SF motivima u 3. tisućljeću započelo je ilustrativnim poluincidentom. Naime, dosad je gotovo svima postalo jasno da "simultano" prevođenje na bugarski drastično usporava diskusiju kao i da gotovo cijela publika razumije engleski. Međutim, kad je predavanje počelo na engleskom, a govornici se usuglasili s organizatorima da bi sad mogli

pokušati bez prijevoda, javilo se nekoliko ljutih, mahom starijih lokalaca koji su krenuli s rogoborenjem da "ovo nije Engleska nego Bugarska", tako da su prevoditelji morali opet na posao. Slučajno ili ne, nekoliko minuta kasnije Robert Sheckley se ispričao i "otišao pogledati e-mail", dok su ostali rekli što su imali i zaključili stvar nakon sat vremena, iako je za predavanje bilo predviđeno dva sata. Što se sadržaja tiče, Andrzej Sapkovsky je ustvrdio da će teme i motivi SF-a u trećem tisućljeću ići onim smjerom kojim ih on pokrene, a Ian Watson je rekao da je u GB sada *in* mračna space-opera tipa Banks-McLeod, dok Pratchet i dalje hara rubnim područjem.

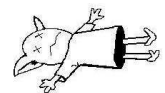
Četvrti dan je započeo uspješnim izbjegavanjem predavanja Aleksandra B. Nedeljkovića (za kojeg su nam kasnije organizatori rekli da je jedini čovjek koji ih je raspizdio, iako nisu specificirali kako) o tome treba li Ursula LeGuin dobiti Nobelovu nagradu za književnost, i nastavljen tribinom o Tradicionalnim vrijednostima evropskog F-a i SF-a. Početak iste je bio zanimljiv zbog nekih predavača koji su zaključili da njihova predavanja neće biti dovoljno posjećena, pa su uletjeli na tribinu, konfiscirali mikrofon i priključili se diskusiji, naravno, govoreći o svojoj temi.

Ostatak dana nije obilovao događajima: nakon što je Roberto Quaglia ispričao kako je njemu bilo dok je išao na evropske SF konvencije, uslijedilo je svečano zatvaranje na kojemu su dodijeljene brojne nagrade - književne, filmske i gejmerske - da bi na kraju svi zajedno otišli pit u obližnji restoran. Kao i

uvijek, pokazalo se da je afterhour uvijek najbolji dio - četrdeset minuta, koliko je prošlo između našeg ustajanja od stola s namjerom da odemo i stvarnog odlaska bio je među najzanimljivijim dijelovima konvencije.

Za kraj, zaključak bi mogao glasiti ovako: dežurna zakerala (znate, to su oni koji svake godine redovito dolaze na Sferakon, govore da isti ništa ne valja, da bi sljedeće godine uredno došli i ponovili cijeli postupak) bi vjerojatno rekli da je Eurocon bio katastrofalan. Možda je i bio; neke organizacijske detalje je svakako trebalo malo bolje osmisliti, npr. unaprijed odlučiti hoće li se svi događaji prevoditi, tu odluku unaprijed najaviti i *držati* se toga; ne dozvoliti da sudionici sami kroje program, te učiniti nešto da sudionici okruglih stolova dobiju neke smjernice o tome što će pričati, a ne da ih se posjedne oko mikrofona i "ajde sad vi pričajte". No, kad sam pitao Švicarca Pascala, kao iskusnog Euroconliju, što mu se čini, je li ovaj Eurocon bolji ili lošiji od ostalih na kojima je bio, rekao je da je njemu organizacija sporedna stvar, da je njemu na SF konvenciji najvažnije druženje.

Pošto mi nedostaje materijala za usporedbu, priklonit ću se tom mišljenju, bar do sljedećeg Eurocona. Za zainteresirane: sljedeće godine Eurocon se održava u sklopu Worldcona u Glasgouu, a domaćinstvo 2006. je dobio Kijev koji će evropsku konvenciju spojiti sa svojom nacionalnom koja se održava u travnju.

PRIRUČNIK ZA PISANJE ZNANSTVENE FANTASTIKE (V. dio)

Piše: Boris Švel

Gradnja svijeta

Kad govorimo o stvaranju novih svjetova - što Anglosasi zovu *world building* - načelno postoje dva ekstremna pristupa: gradi li autor prvo svijet, pa ga zatim napučuje likovima, ili pisac ima likove, pa za njih sačini svijet.

U prvom slučaju dobijemo detaljno izmaštane svjetove s puno fascinantnih pojedinosti, koje hoće biti užitak zamišljati. Nevolja je u tome što se čitatelj često treba probijati kroz masivne "info-dumpove" (što je blaža verzija Partijskog referata, v.) koji mogu ili ne moraju biti zanimljivima. Dodatni rizik je ponavljanje stereotipija, osobito u fantasyju. Lijepa vježba u građenju svijeta je Berečićev ulomak romana *Sunce* (objavljen na stranici www.nosf.net kao NOSF Special).

Drugi pristup hoće dati daleko dinamičniji uradak. Autor krene od likova, konstruira radnju, a svijet opisuje usput. pojedinosti svijeta su tu prisutne kao najnormalnije stvari, pa hoće pri površnom čitanju čak promaknuti. Primjerice, sveprisutna nanotehnologija u Žiljakov priči *Večer u Gradskoj, s Lidijom u mislima*. Kad sam Žiljaku prigovorio zašto se u toj priči nije više posvetio opisivanju same nanotehnologije, dobio sam primjeren odgovor: "Čuj, to je kao da smjestim priču u današnjicu, pa opisujem četverotaktni motor."

No, kad govorim o ekstremnim pristupima, oni su u praksi - ukoliko je autor dobar - nerazlučivi. Pitanje je li

autor prvo postulirao svijet, pa ga napučivao likovima, odnosno je li prvo kreirao protagoniste, pa ih smjestio u plauzibilno SF/F okruženje - hoće nalikovati pitanju je li prije bilo kokoš ili jaje?! Vrlo često sami autori ne razlučuju proces konstruiranja svijeta od udahnjivanja života veselom općinstvu koje u tom svijetu nešto izvodi.

Krenimo redom.

Daleko najjednostavnije je smjestiti radnju u zbiljski svijet - absolutno najmanje gnjavaže, a usredotočenje je na likovima i radnji. Sljedeće najlakše je sačiniti linearnu projekciju dašnjice u razmjerno blisku budućnost, premda nosi sa sobom rizike brzog zastarijevanja. Varijacija na temu je nekakva distopična bliska budućnost, što zna udaviti čitateljstvo prežvakavanjem Orwella. Tu spadaju i društva izmijenjena globalnim zatopljenjem, *postatomci* itd. Prividno slična vježba je konstruirati svijet alternativne prošlosti ili paralelne stvarnosti. Oprez: nacisti u interkontinentalnim balističkim putničkim raketama već su davno viđeni kod Dicka, a paralelni Drugi svjetski rat opisivao je Farmer!

Fantasy svijet i nadnaravni horror. Problem je ukoliko je autor ujedno i fan raznih igara uloga, pa je svijet sastavio prepisujući priručnike za *D&D*. Oh, daveža li! S druge strane, Hrvatska i njezino šire okružje (da ne kažem Balkan, mogao bi se tkogod uvrijediti!) obiluju nadnaravnim pojavama. Vrhunska ironija

je u tome što su ovdašnje vampire, vukodlake, vile itd. pokupili drugi, sažvakali ih, a zatim smo ih - osobito kroz anglosasku literaturu i filmove - primili natrag. Prirodno, uzimamo ih izopačenima, okljaštrenima, našminkanima i friziranima kako si to zamišljaju Američani i slični. Zaboga, Vlad Drakul je ordinirao po Vlaškoj, a ne Sedmogradskoj!

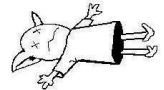
Na posljetku dolazim do možda najzahtjevnijega, a to je konstruiranje (uvjetno rečeno) hard SF svijeta. Uzmimo daleki planet, divalj ili u stanovitoj fazi teraformiranja, s vlastitom ili uvezenom florom i faunom, pa zabava može početi! Zahtijeva poštivanje ili svjesno nepoštivanje određenih postulata prirodnih znanosti, i njihovu primjenu u praksi. Dobar primjer je Žiljakov *Ultramarin!*, gdje autor konstatira kako evolucija svuda prati slične puteve. Tako morskim svijetom *Ultramarina!* plivaju bjesnozupke, kraken i još hrpa riba i liganja...

Uzmimo kao ilustraciju svega nevedenoga primjer teraformiranja i kako je mu je pristupilo dvoje autora.

Kim Stanley Robinson je na pothvatu teraformiranja Marsa sazdao masivnu trilogiju (*Crveni Mars, Zeleni Mars, Plavi Mars*). Odmah priznajem da sam jedva savladao *Crveni*, jer me udavio

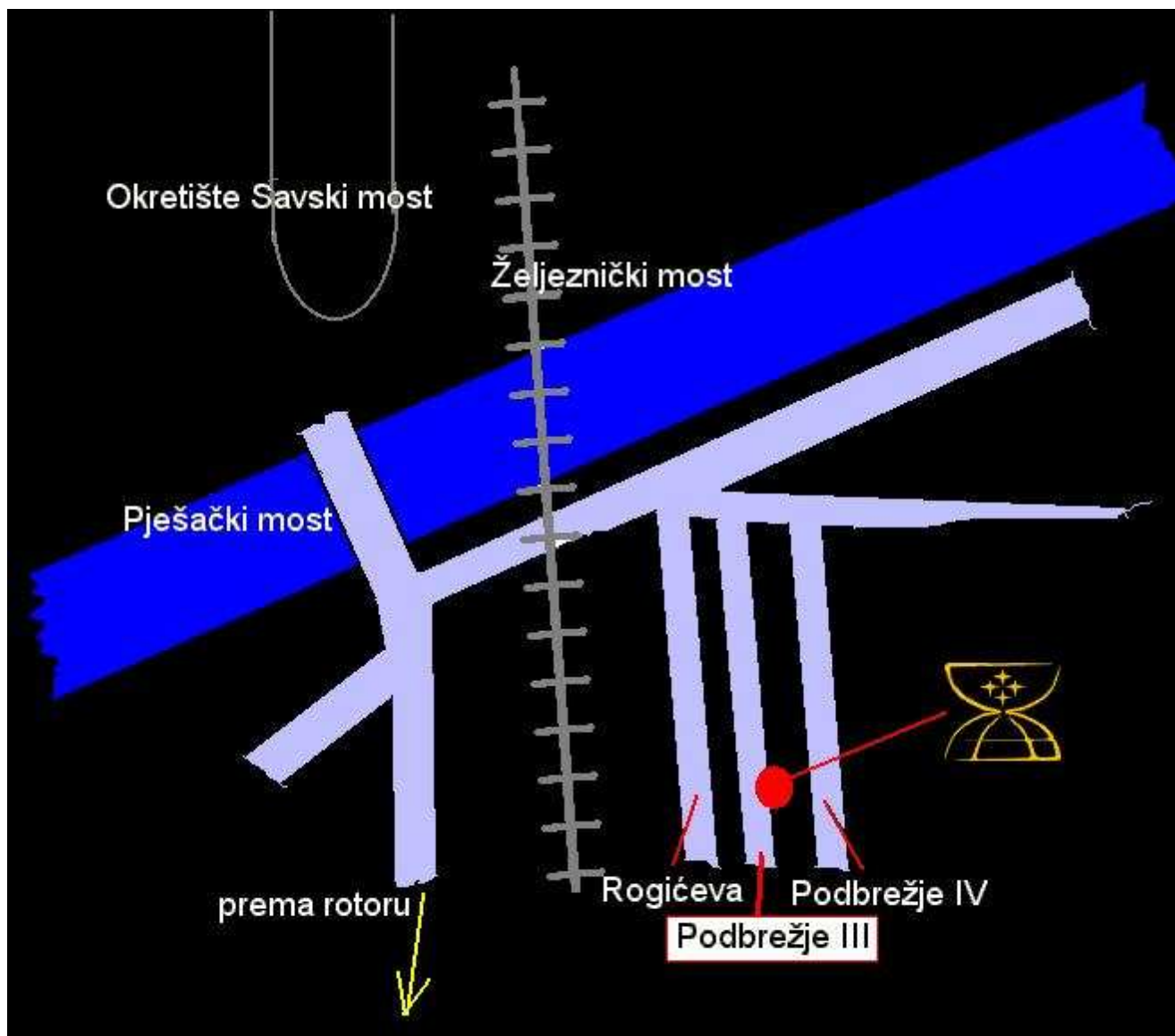
što potankim opisima tehnologije (ne bi me čudilo da se ta knjiga jednom počne rabiti kao udžbenik!), što istančanim i zamršenim odnosima između likova. Likova je cijela hrpa, a k tome su svi odreda živahni starčići, po logici da penziće nije šteta "potrošiti" u neizvjesnom projektu ozemljivanja Marsa (*hint, hint!*). Onda se ipak nađe tu nekakva mladež, pa izbije revolucija itd. Ukratko, sam pothvat je ono bitno, unatoč cijeloj galeriji znanstvenika te inih koji su jednom i pol nogom u grobu.

Nasuprot tome, Lois McMaster Budjold uzima takve pothvate ili samo kao kulisu - na više mjesta se spominje kako planet Barrayar nije do kraja teraformiran - ili pak kao movens radnje koja je u suštini polu-krimi. U potonjem slučaju mislim na roman *Komarr*, gdje nitko od pučanstva planeta Komarr i ne trza na orbitalno solarno zrcalo dok ono izvanrednim događajem ne ispadne iz funkcije. Doduše, jedan od likova jest administrativac u pothvatu teraformiranja, no iz romana je prilično jasno da u redovitim okolnostima teraformiranje zanima samo mjerodavne službe, a ni njih ne osobito - do te mjere da postoje cijeli fantomski projekti, s fantomskim osobljem, a novci za njih netragom nestaju...

Terry Carr

Znanstvena fantastika je literatura o budućnosti koja kazuje priče o čudima koje se nadamo vidjeti - ili da će ih vidjeti naše potomstvo - sutra, u sljedećem stoljeću ili u neograničenom trajanju vremena.

Kako doći do novih prostora SFere

SFMS priča: Krešimir Izaković, *Svijetla budućnost*

Vlasnik kompanije "Pikosoft", Gill Bates, predstavio novu verziju Q-Win 2089 s podrškom za kvantna računala. Presentacija ubrzo prekinuta zbog blokiranja sustava.

PARSEK je paradoksalno-sekularno glasilo SFere, Društva za znanstvenu fantastiku, Mesnička 1 (v. kartu za nove prostore), 10000 Zagreb. Izlazi. Svi prilozima vlasništvo i copyright autora. Uredio i prelomio: Boris Švel.
Naslovnica: Boyan